

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

Історичний факультет

НАУКОВІ ПРАЦІ

СТУДЕНТІВ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ШАНА ОГІЄНКА

Випуск **6**

Кам'янець-Подільський
2009

УДК 93
ББК 633 (0)

Редакційна колегія: **Л.В. БйЖОїОИ**, доктор Історичних наук, професор, академік УАІН; **В.И. ГпзІН**, доктор Історичних наук, професор; **С.А. Копилов**, доктор ІСТОричїІК наук, професор (голова редакційної колегії); **В.В. НочїпМло**, доктор історичних наук, професор; **І.В. Рибак**, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент УАІН; **В.С. Степанков**, доктор історичних наук, професор, академік УАІН;

Задорожнюк, кандидат історичних наук, старший викладач (відповідальний редактор), **В.А. Дубінський**, старший викладач.

Відповідальний за випуск Задорожнюк А.Б.
Технічний редактор Пігович І.О.

Наукові праці студентів історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету. - Вип.6. - Кам'янець-Подільський, 2009. - 146 с.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, Серія КВ №13872-2846ПП

Друкується згідно рішення Вченої ради історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету. Протокол № 7 від 29 червня 2009 р.

ЗМІСТ

Вступне слово	5
----------------------------	---

Історія України

Терещук К. Керамічне ремесло давньоруського Пониззя і Волинської землі.....	6
Чорна А.М. Журнал «Основа» та коло його організаторів.....	12
Щур С.А. Національна свідомість українського селянства на початку ХХ ст.....	18
Машталір А.І. Ім'я Тараса Шевченка як символ національно-визвольної боротьби українців в період директорії УНР.....	27
Хоптяр А.Ю. Кам'янець-Подільський УР як складова частина Лінії Сталіна.....	35
Гринюк Л.О. Формування історичного мислення учнів у процесі навчання історії в школі.....	43

Всесвітня історія

Надворций В.П. Наймудріший зі смертних.....	67
Теліга А.А. Папство і Тамплієри: від покровительства до вогнища (1118- 1314 рр.).....	77
Стельмах В.О. Сергій Радонежський.....	83
Майор Р.І. Бусідо та його роль в історії Японії.....	93
Суршко М. Народні повстання в Росії на початку ХVІІІ ст. ..	101
Діхтярук Н.М. Дипломатичні ігри: відносини між Петром І та Європою напередодні Північної війни 1700-1721 рр.....	110
Клапків В.С. Росія в епоху палацевих переворотів (1725-1726 рр.).....	118
какова І.А. Культура українців Російської, Федерації в 20-поч.30 рр. ХХ ст. : проблеми співіснування в іншомовному середовищі.....	132
Ковальчук О.В. Соціальна політика уряду КНР в 1991-2008 рр.: здобутки та перспективи.....	137

Машталір АЛ.,
магістрант

ІМ'Я ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНЦІВ В ПЕРІОД ДИРЕКТОРИ УНР

У статті висвітлюється постать Т.Г. Шевченка як символ боротьби і нескореності українського народу. Подаються відомості про національно-культурне піднесення українського народу, святкування днів «Кобзаря» на території, що підпорядковувалась Директорії УНР.

Ключові слова: *Тарас Шевченко, національно-визвольна боротьба, «Просвіта».*

Невідомою сторінкою в української історіографії залишається питання щодо ролі імені Т. Шевченка як символу революційного становлення нації. За відсутності спеціальних досліджень з цієї проблеми, створена література, яка дає загальне розуміння вивчення подій, без чого неможна осмислити підняту нами тему. Ці видання появились переважно в добу незалежності присвячений різним аспектам подій 1917-1920 років в Україні, в основному дає розуміння дій, перебігу і злету важливих революційних процесів і явищ на загальноукраїнському і регіональному рівнях, у тому числі піднесення національної свідомості українців.

Серед відомих науковців, що займаються даним періодом слід відзначити О.М. Завальнюка¹, В.С. Лозового², О.Б. Комарницького³, Г.Я. Рудого⁴, Е.М. Мельника⁵.

Восени 1918 р. незадоволення режимом гетьмана П.Скоропадського **вилилось** у **широкий** повстанський рух. Для керівництва боротьбою проти гетьманату 14 листопада 1918р. Український Національний **Союз** обрав тимчасовий надзвичайний революційний орган — Директорію до якої увійшли: В.Винниченко (голова), С.Петлюра, Ф.Швець, А.Макаренко, П.Андрієвський⁶.

Певною проблемою українства була низька національна свідомість широкого загалу внаслідок репресивної політики імперського уряду, спрямованої на нівеляцію національного духу, а також асиміляторського впливу російського суспільства⁷. Українцям було необхідно мати велику кількість здорово мислячих осіб, які б реально поглянули на події, що навколо відбуваються, змогли б проаналізувати ту відповідальність, що потрапила до їх рук, неповністю готових нести такий тягар, Керівництву Директорії не вистачало освічених, національно свідомих кадрів на місцях. Ті ж люди, які займали посади, своїми вчинками іноді, різко відвертали симпатії селян від української влади⁸. Але керівництво Директорії докладало чимало зусиль для того, щоб розбудити і консолідувати український народ.

Основною подією стало святкування об'єднання ЗУНР і УНР в єдину українську державу, що відбулося 22 січня 1919 року на Софіївській площі. Ось як описує ці події газета «Волинське життя»: «Саме в цей день в столиці була гарна морозяна погода дерева були покриті інієм. З самого ранку місто було прикрашено, будинки прибрано національними прапорами. На балконах домів були прикріплені килими і полотна з „яскравими українськими малюнками.“ Особливо гарно & декоровані будинки на Софіївській площі і сусідніх вулицях з поміж них виділяється дім в якому знаходилась центральна контора телеграфу і будинок київського губерніального земства.

І на балконах цих будівель знаходились портрети і бюсти Шевченка, прикрашені національними стрічками і стягами. Триумфальну арку при вході з Володимирської вулиці на Софіївську площу було прикрашено гербами України і Галичини. По всій площі до стовпів було прибито різні герби Українських губерній»⁹. Після такої події відбувся Усеукраїнський національний бум, невід'ємною частиною якого продовжував залишатися Т.Г.Шевченко.

Але протягом декількох переїздів український уряд зумів закріпитись в Кам'янці, куди прибула велика кількість політичних, наукових і культурних діячів, зокрема таких: Арісадій Животко, Василь Біднов, Софія Русова, Нечипір Григорій, Людмила Старицька-Черняхівська, Микита І'одованець, Михайло Драй-Хмара. Володимир Самійленко. Іван Огієнко, та багато інших. Така потужна інтелектуальна сила чиніювала і успішно провела в місті над Смотричем святкування 105-х роковин від дня народження Т.Г.Шевченка. Годі місцева преса подала чимало публікацій про життя і творчість ушавленого Кобзаря.¹⁰ У шевченківські дні 1919 р. всі навчальні заклади Кам'янця-Подільського не працювали. В університеті відбулося урочисте засідання Ради професорів, у якому взяли участь викладачі, працівники різних рангів, представники громадськості міста, студенти-українці. їм запропонували наукові доповіді про життя і діяльність Кобзаря. В молодіжному середовищі поширили газетні матеріали про українського поета-апостола: М.С.Грушевського, який в той час проживав у Кам'янці-Подільському." Просвітяни пропагували Шевченкове ім'я у такий спосіб: у приватній оселі І.Марценковича* в Кам'янці-Подільському поблизу с@бору Олександра Невського розташувалось кооперативне видавництво «Дністер» (його закупили у Вінниці). Саме у цьому видавництві розтиражовано портрет Т.Г.Шевченка. Листовна

картка розміром 14 на 9 см обрамляє поета декоративними плахтами, уквітчує вишитим рушником. Нижче портрета — кобза, вінки і віньетка з написом «Слава не поляже»¹². Активна діяльність «Просвіт» була і на іншій території. Так 28 серпня 1919 р. відбулася нарада представників Ялтушківської, Слобідської, Білечанської, Підлесянської «Просвіт», на якій було вирішено заснувати фонд на будівництво волосного народного будинку ім. Т. Г. Шевченка, а з іншого боку розруха на території призводили до того, що більшість просвітянських організацій були бездіяльними, або втрачали своє існування¹³.

В свою чергу інші міста які були під владою Директорії продовжували засвідчувати національні прагнення. Так на Волині відбулося відкриття Волинського Національного Товариства. На святкуванні якого було звернуто увагу на святі слова, які пророчив Т. Шевченко, «чужому научитись і свого нецуратись». «Пора схаменутись нам українцям, що завжди мову свою мужачою називали, що цурались свого рідного, пора придивитись до рідного краю, пора прислужитись до рідного слова і пісні»¹⁴.

На 1920-й р. наукова та культурно-освітня діяльність продовжувала проводитись незважаючи на численні труднощі, діячі української науки, освіти та культури міста (передусім викладачі університету та члени «Просвіти») організували низку заходів для вшанування пам'яті Кобзаря¹⁵. Так, 9-10 березня були вихідними днями. Студентство взяло масову участь у багатотисячній маніфестації, присвяченій 106-й річниці від дня народження Великого Кобзаря, а наступного дня влаштовано свято пам'яті Т. Шевченка¹⁶. З самого ранку Кам'янець мав святковий, незвичний для воєнного часу, вигляд. Багато людей у гарному настрої зібралися на майдані напроти Олександрівської церкви Сюди прийшли студенти університету, міської комерційної школи, учні гімназії, члени «Просвіти», Союзу

українок, інші громадяни. Всюди можна було бачити жовто-Олакітні та червоні прапори. Присутні співали «Заповіт», національний гімн Павла Чубинського «Ще не вмерла Україна»¹⁷. Згодом люди направилися до Казанського собору, де фіуїю проведено службу Божу в пам'ять Тараса Шевченка. Відбувалися в університеті також конференції присвячені Конференції та наукові читання викладачів і студентів присвячені постаті Т.Г. Шевченка. Національне піднесення українського народу мало місце і на іншій території, і за іншим сценарієм.

Геній Т.Г.Шевченка за національне возз'єднання свідомості Українців є однією із найбільших цінностей українського народу, важливою складовою часткою світової культури, демократичного руху. Високий гуманізм творчості Шевченка став особливим зразком українського духовно-Ііаціонального менталітету, прапором національно-визвольної боротьби, основою ідеології українського державотворення. Особливо яскраво це проявилось в грізні роки, особливо в період Директорії УНР.

The figure of Shevthenko is lighted as character of fight and linsubduedness of the Ukrainian people. Information is given about cultural presentation of the Ukrainian people, celebration of days of «Kobza-piaye2» on territory which submitted to Directory.

Key words: Taras Shevchenko, national liberation fight, «Prosvita».

Примітки

І. Завальнкж О.М., Комарніцький О.Б Подільські містечка в добу. Української революції 1917-1920 рр. / Завальнюк О.М.,

- Комарніцький О.Б - Кам'янець-Подільський: Абетка - НОВА, 2005. - 320 с.
2. Лозовий В., Нестеренко В. «Просвіта» на Поділлі в добу національно-визвольних змагань (1917-1920) / Лозовий В., Нестеренко В. // Просвітницький рух на Поділлі 1906-1923 рр. - Кам'янець-Подільський, 1996. - С. 28-38.
3. Комарніцький О.Б. Національна свідомість Правобережного селянства в добу Директорії УНР (на матеріалах містечок) / Комарніцький О.Б. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. - Т.16. - Кам'янець-Подільський, 2006. - С. 83-94.
4. Рудий Г.Я. Газетна періодика - джерело вивчення Української культури. 1917-1920 рр. / Рудий Г.Я - К.: Ін-т історії України НАН України. - 2000. - 441с.
5. Мельник Е.М. Кам'янець-Подільський український народний університет (листопад 1919 - початок 1921 рр.) / Мельник Е.М. // Освіта , наука і культура на Поділлі. - Т. 7 - Кам'янець-Подільський, 2006. - С. 28-35.
6. Лозовий В.С. Внутрішня і зовнішня політика Директорії Української Народної Республіки (Кам'янецька доба) / Лозовий В.С. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2005. - 224 с- Бібліогр.: с. 218-222.
7. Там само. - С.13.; 8. Патола Н.Б. Подільське селянство і мобілізація до збройних сил УНР (літо 1919 р.): Чому так сталося? / Патола Н.Б. // Наукові праці Кам'янець-Подільського педагогічного університету - Т.
- 8 (10)-Кам'янець-Подільський, 2002. - С. 365-372.
9. Урочисте Національне свято у Києві // Волинське життя. - 1919. № 25 січня. - №9.; 10. Мацько В. Т.Г. Шевченко і подільська «Просвіта» // Мацько В. // Збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнського симпозиуму (19-20 травня 2000 року) - Кам'янець-Подільський, 2000. - 163-164.

11. Завальнюк О.М. Національно-патріотичне виховання студентів Кам'янця-Подільського державного Українського університету: історичний аспект (1918-1920 рр.) / Завальнюк О.М. // Освіта, наука і культура на Поділлі / збірник наукових праць ТЛІ: Матеріали сьомого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю утворення Кам'янця-Подільського національного університету».

Кам'янець-Подільський. - 2008. - С. 3-19.

12. Мацько В. Т.Г. Шевченко і подільська «Просвіта» // Мацько П. // Збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнського симпозиуму (19-20 травня 2000 року) - Кам'янець-Подільський, 2000. - 163-164.

13. Комарніцький О.Б. Містечка Правобережної України а добу Української революції 1917-1920 рр. / Комарніцький О.Б. Дис. ШІІд іст. Наук 07.00.01 / Кам'янець-Подільський державний університет. - Кам'янець-Подільський, 2005. - 365с.

14. Канівець-Василенко Національне свято на Волині // Волинське життя. - 1919. - 14 лютого. - №27.

15. Завальнюк О.М. Національно-патріотичне виховання студентів Кам'янця-Подільського державного Українського університету: історичний аспект (1918-1920 рр.) / Завальнюк О.М. // Освіта, наука і культура на Поділлі / збірник наукових праць ТЛІ: Матеріали сьомого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю утворення Кам'янця-Подільського національного університету».

• Кам'янець-Подільський. - 2008. - С. 3-19.

16. Лозовий В., Несторенко В. «Просвіта» на Поділлі в добу національно-визвольних змагань (1917-1920) / Лозовий В., Несторенко В. // Просвітницький рух на Поділлі 1906-1923 рр. - Кам'янець-Подільський, 1996. - С. 28-38.

17. Завальнюк О.М. Національно-патріотичне виховання студентів Кам'янця-Подільського державного Українського

університету: історичний аспект (1918-1920 рр.) / Завальнюк О.М. // Освіта, наука і культура на Поділлі / збірник наукових праць ТЛІ: Матеріали сьомого круглого столу «Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі. Присвячено 90-річчю утворення Кам'янця-Подільського національного університету». -Кам'янець-Подільський. - 2008.- С. 3-19.